

Journal of

Sport Management and Development

Vol 13, Iss 4, Serial No 40

DOI: [10.22124/jsmd.2023.23244.2741](https://doi.org/10.22124/jsmd.2023.23244.2741)

University Of
Guilan

Research Paper

Knowing the Factors Affecting the Expansion of the Underground Economy in the Sports Industry (Iranian Football Study)

Seyed Bagheri, Seyed Mehdi ¹., Norouzi Seyed Hoseini, Rasool ^{2*}, Saffari, Marjan³, Sharifian, Ismail ⁴

Received: Dec 07, 2022

Accepted: Feb 12, 2023

Abstract

Objective: The aim of the current research was to identify the factors affecting the expansion of the underground economy in professional football in Iran.

Methodology: The research method was qualitative and thematic analysis. The statistical population of the research was all people who are knowledgeable and involved in the economic issues of football, and the snowball sampling method (linear type) was used. Data were collected through internal and semi-structured interviews with 12 experts.

Results: The results of the theme analysis include ten main themes that expand the underground economy in Iranian football, including 1. Unsystematic betting 2. Susceptibility of football to money laundering 3. Weakness of the tax system and culture in sports 4. Weakness of laws and tightening of prohibitions 5. Policies Economic defect 6. Structural-organizational inefficiency in football 7. Management weakness in football 8. Government administration and government rents 9. Corruption and lack of resistance to fight against it 10. Institutional dysfunction. Which were placed in the 4 main cultural, legal, political-economic and structural-organizational dimensions.

Conclusion: In general, according to the findings of the research, it can be concluded that in order to reduce the underground economy in the sports industry, especially football, the administrative and management system of football should be depoliticized and the government's interference in this field should be minimized. Also, while developing the tax culture, the provincial tax system should be formulated according to the specific characteristics of football and by providing a platform for privatization in football, the possibility of free competition can be created.

Keywords: Shadow economy, Money laundering, Betting, Sports industry, Institutional weakness

1. PhD student in Sport Management, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran
2. Associate Professor of Sport Management, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran (Corresponding Author);
3. Assistant Professor of Sport Management, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran;
4. Associate Professor of Sport Management, Faculty of Physical Education, Shahid Bahonar Kerman University, Kerman, Iran.

* Corresponding author's e-mail address: rasool.norouzi@modares.ac.ir

Cite this article: Seyed Bagheri, S.M., Norouzi Seyed Hoseini, R., Saffari, M., & Sharifian, E. (2025). Knowing the Factors Affecting the Expansion of the Underground Economy in the Sports Industry (Iranian Football Study). *Journal of Sport Management and Development*, 13(40), 52-82.

DOI: [http://doi.org/10.22124/jsmd.2023.23244.2741](https://doi.org/10.22124/jsmd.2023.23244.2741)

Copyright © The Author

Publisher: University of Guilan

Extended Abstract

Introduction and State of Problem

Today, the sports industry is one of the most developed and profitable industries in the world. The annual income of beneficiaries from the sports industry is estimated at 145 billion dollars (Bondarenko et al., 2022). In the modern world, professional sports are no longer a hobby; Sports is a profitable industry that has a high ability to attract sustainable capital. Sports is a relatively healthy competitive field for the confrontation of nations and a tool for transferring cultural thoughts, and it is the economic part of sports that advances this industry (Naseh et al., 2020). The influx of money has led to the emergence of vast dimensions of the underground economy in sports. Its common examples include corruption, collusion, game fixing, club tax evasion, and lack of commercial transparency. Therefore, in order to better understand the factors that make up the underground economy, we need to have a precise definition of this phenomenon. Defines the underground economy as all economic activities that are not registered and divided the economy of each country into two official and unofficial sectors. Mehrabi (2011) considered the underground economy to include many legal and illegal activities that are not approved and accepted by society and government authorities. The activities of exchanging stolen goods, drug trade, corruption, betting and gambling, goods smuggling, examples of illegal activities and matters such as not reporting realized incomes, job benefits, cash discounts and clearance of authorized goods to avoid paying taxes, examples of Legal activities are included in the underground economy. Therefore, considering the extent of the sports industry and the fact that this industry is profitable, if it is not properly managed, it can have countless negative consequences. First, it violates the spirit of fair play. Second, it weakens the rule of law. Third, the people involved in these activities have deviant behavior. Fourth, it causes loss of attraction and loss of sports spectators. Also, if this phenomenon is not controlled, it is so powerful that it destroys not only institutions or a system, but also the entire legal and social structure of a country (Olmos et al., 2022); and threatens the integrity of. As a result, this phenomenon is a big challenge for sports managers (Killick, & Griffith, 2020). Sports managers should be prepared to deal with it (Gorse & Chadwick, 2011). Considering that both competitive corruption and organizational corruption are observed in Iran (Mansouri et al., 2019). Therefore, this research was carried out

with the aim of answering the question, what are the factors influencing the expansion of the underground economy in professional football in Iran?

Methodology

The research method is qualitative in terms of its purpose and descriptive; which was done with thematic analysis strategy. Data collection tools were deep and structured interviews and library studies. The statistical population of the research was knowledgeable people in the field of sports economics; the snowball sampling method was used to select the interviewees. 1. Planning and conducting interviews with experts 2. Analyzing the themes of the interviews and identifying the themes 3. Simultaneously checking the reliability of the data resulting from the theme analysis. 4 Analyzing the data and determining the final list of themes 5. Reviewing the literature and theoretical foundations of the topic 6. Reviewing the interviews and extracting Concrete examples for each of the main and secondary themes of the research 7. Final interpretation. 8. Drawing the communication network of concepts.

Results

After analyzing the theme, 32 sub-themes and ten main themes expanding the underground economy in Iran's professional football were identified; which are 1. Unsystematic betting market 2. Suspense of football for money laundering 3. Weak tax culture in sports 4. Weakness of laws and intensification of prohibitions 5. Defective economic policies 6. Structural-organizational inefficiency in football 7. Management weakness in football 8. Government interference and government rents 9. Corruption 10. Institutional dysfunction. Also, 10 main themes were divided into 4 main cultural, legal, political-economic and structural-organizational dimensions.

Discussion and Conclusion

Therefore, considering that the results of research and research literature confirm that tax evasion is one of the factors of creating an underground economy, therefore the officials and managers of sports should take action to amend the tax laws and simplify and strictly implement them. To achieve tax justice and tax justice must be implemented in football. Also Economic Rent lead to the government becoming large and bulky, the government's monopolies on the economy, and ultimately leading to an increase in corruption and a decrease in institutional quality; Therefore, it can be concluded that the institutional quality

has a great effect on the level of the underground economy, improving the institutional quality is a necessary and necessary condition for the improvement of the football economy of the Islamic Republic of Iran, and the policy makers in the country should implement appropriate policies to improve the governance situation in the Islamic Republic of Iran and sports. Governments should adopt policies to reduce corruption, establish law among people, increase the accountability of officials to the people, and increase the quality of laws and regulations. According to what was said, with the promotion of the commercial growth of sports, the types of corruption also increase; Therefore, there is a need for researchers to investigate and identify the bottlenecks that cause corruption and use appropriate strategies to reduce corruption in sports because failure to address corruption in sports may lead to public sensitization and create growing pessimism about the place of sports in society.

Keywords: Shadow economy, Money laundering, Betting, Sports industry, Institutional weakness

References

- Bondarenko, O. S., Utkina, M. S., Rieznik, O. M., Malanchuk, P., & Yurakh, V. (2022). Combating sports corruption: an analysis of international regulations. *Cuestiones Políticas*, 40(73), 364.
- Gorse, S. & Chadwick, S. (2011). The prevalence of corruption in international sport. *Report Gambling Association*, 11, 1-41.
- Killick, E., & D Griffiths, M. (2020). A content analysis of gambling operators' twitter accounts at the start of the English premier league football season. *Journal of Gambling Studies*, 36(1), 319-341.
- Mansouri, H., Rezaei, Z., Sajadi, N., & Mohammadi, M. (2019). Identification and Prioritization of Financial Corruption Indicators in Iran's Sports Organizations Using Hierarchical Analysis Approach. *Journal of Sport Management and Development*, 8(3), 58-70. [In Persian]
- Mehrabi Boshrahadi, H., Kouchakzadeh, S., & Taboli, H. (2011). Whether shadow economy threatens economic growth? (case study: Iran). *Iranian Journal of Economic Research*, 15(45), 181-198. [In Persian]
- Naseh, M., Akbari Yazdi, H., Elahi, A. (2020). Barriers of Long-Term Relationship between Iran Football Pro League Clubs and Sponsor Companies and Organizations. *Sports Marketing Studies*, 1(3), 25-1. [In Persian]
- Olmos, L., Bellido, H., & Román-Aso, J. A. (2020). The effects of mega-events on perceived corruption. *European Journal of Political Economy*, 61, 101826

فصلنامه مدیریت و توسعه ورزش

سال سیزدهم، شماره چهارم، پیاپی ۴۰

شناسه دیجیتالی: [10.22124/jsmd.2023.23244.2741](https://doi.org/10.22124/jsmd.2023.23244.2741)

مقاله پژوهشی

شناخت عوامل اثرگذار بر گسترش اقتصاد زیرزمینی در صنعت ورزش (مطالعه فوتبال ایران)

سیدمهدی سیدباقری^۱، رسول نوروزی سید حسینی^{۲*}، مرجان صفاری^۳، اسماعیل شریفیان^۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۱۶

چکیده

هدف: هدف از پژوهش حاضر شناسایی عوامل اثرگذار بر گسترش اقتصاد زیرزمینی در فوتبال حرفه‌ای ایران بود.

روش‌شناسی: روش پژوهش کیفی و از نوع تحلیل مضمون بود. جامعه آماری پژوهش تمامی افراد آگاه و درگیر در مباحث اقتصادی فوتبال بود که به روش نمونه‌گیری گلوله برفی (نوع خطی) انتخاب شدند. داده‌ها از طریق مصاحبه عمیق و نیمه‌ساختاریافته با ۱۲ نفر از صاحب‌نظران جمع‌آوری شد.

یافته‌ها: نتایج تحلیل مضمون شامل ده مضمون اصلی گسترش‌دهنده اقتصاد زیرزمینی در فوتبال ایران شامل ۱. نظام‌مند نبودن بازار شرط‌بندی ۲. مستعد بودن فوتبال برای پول‌شویی ۳. ضعف سیستم و فرهنگ مالیاتی در ورزش ۴. ضعف قوانین و تشدید ممنوعیت‌ها ۵. سیاست‌های معیوب اقتصادی ۶. ناکارآمدی ساختاری - سازمانی در فوتبال ۷. ضعف مدیریتی در فوتبال ۸. دخالت دولت و رانت‌های دولتی ۹. فساد و عدم اراده مبارزه با آن؛ و ۱۰. کژکارکردی نهادی بودند که در ۴ بعد اصلی فرهنگی، حقوقی، سیاسی-اقتصادی و ساختاری-سازمانی قرار گرفتند.

نتیجه‌گیری: برای کاهش اقتصاد زیرزمینی در صنعت ورزش و به‌خصوص فوتبال باید از نظام اداری و مدیریتی فوتبال سیاست‌زدایی شود و دخالت‌های دولت در این حوزه به حداقل رسد؛ همچنین ضمن توسعه فرهنگ مالیاتی، سیستم مالیات ستانی با توجه به ویژگی‌های خاص فوتبال تدوین گردد و با فراهم کردن بستر خصوصی‌سازی در فوتبال امکان رقابت آزاد ایجاد شود.

واژه‌های کلیدی: اقتصاد سایه، پول‌شویی، شرط‌بندی، صنعت ورزش، ضعف نهادی

۱. دانشجوی دکتری مدیریت ورزش، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس تهران، تهران، ایران
 ۲. دانشیار مدیریت ورزش، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
 ۳. استادیار مدیریت ورزش، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس تهران، تهران، ایران
 ۴. دانشیار مدیریت ورزش، دانشکده تربیت‌بدنی، دانشگاه شهیدباهنر کرمان، کرمان، ایران
- * نشانی الکترونیکی نویسنده مسئول: rasool.norouzi@modares.ac.ir

استناد: سیدباقری، سیدمهدی؛ نوروزی سیدحسینی، رسول؛ صفاری، مرجان و شریفیان، اسماعیل. (۱۴۰۳). شناخت عوامل اثرگذار بر گسترش اقتصاد زیرزمینی در صنعت ورزش (مطالعه فوتبال ایران). مدیریت و توسعه ورزش، ۴ (۴۰)، ۵۲-۸۲.

DOI: <http://doi.org/10.22124/jsmd.2023.23244.2741>

مقدمه

امروزه صنعت ورزش یکی از توسعه‌یافته‌ترین و سودآورترین صنایع در جهان است. درآمد سالانه دینفغان از صنعت ورزش حدود ۱۴۵ میلیارد دلار برآورد شده است (Bondarenko, Utkina, Rieznic, Malanchuk, & Yurakh, 2022; Sahebkar, et al., 2023). در دنیای نوین، ورزش حرفه‌ای دیگر یک تفریح و سرگرمی نیست؛ ورزش یک صنعت پرسود است که توانایی بالایی در جذب سرمایه‌های پایدار را دارد (Rostamzadeh & Yadegar, 2024). ورزش میدان رقابتی نسبتاً سالم برای تقابل ملت‌ها و ابزاری برای انتقال تفکرات فرهنگی است و این بخش اقتصادی ورزش است که این صنعت را پیش می‌برد (Naseh & et al., 2020; Afroozeh, 2024). هجوم پول سبب پدید آمدن ابعاد گسترده‌ای از اقتصاد زیرزمینی در ورزش شده است. نمونه‌های رایج آن شامل فساد، تبانی، فرار مالیاتی باشگاه‌ها و عدم شفافیت تجاری است (Sokolova, 2019). بنابراین برای شناخت بهتر عوامل تشکیل‌دهنده اقتصاد زیرزمینی نیاز است تعریف دقیقی از این پدیده داشته باشیم. Schneider, 2010 اقتصاد زیرزمینی را، تمامی فعالیت‌های اقتصادی‌ای که ثبت‌نشده‌اند تعریف می‌کند و اقتصاد هر کشور را به دو بخش رسمی و غیررسمی تقسیم نمود ملاک این تقسیم‌بندی قابلیت ثبت و گزارش فعالیت‌های اقتصادی به صورت رسمی است. Mehrabi et al, 2011

اقتصاد زیرزمینی را دربرگیرنده بسیاری از فعالیت‌های قانونی و غیرقانونی دانسته است که مورد تأیید و قبول جامعه و مقامات دولتی نمی‌باشند. فعالیت‌های تبادل کالاهای دزدی، تجارت مواد مخدر، فساد، شرط‌بندی و قمار، قاچاق کالا، نمونه‌هایی از فعالیت‌های غیرقانونی و اموری از قبیل عدم گزارش درآمدهای تحقق‌یافته، مزایای شغلی، تخفیف‌های نقدی و تهاوت کالاهای مجاز جهت اجتناب از پرداخت مالیات، نمونه‌هایی از فعالیت‌های قانونی مشمول اقتصاد زیرزمینی می‌باشند (Mehrabi et al, 2011).

یکی از بسترهای ایجاد این پدیده، فوتبال است. محیط فوتبال به دلیل گستردگی و وجود منابع مالی گسترده همواره مورد هجوم مفسدین اقتصادی بوده است چنانچه شواهد بی‌شماری از وجود این پدیده در فوتبال گزارش شده است که یکی از این زمینه‌ها قراردادهای تبلیغاتی و حمایتگری است؛ بزهکاری سازمان‌یافته می‌تواند در لباس تجارت قانونی از باشگاه‌های فوتبال، حمایت به عمل آورد و اقدام به پول شویی نماید؛ به‌علاوه، پرونده‌های تأیید شده‌ای در مورد تحقق پول‌شویی از طریق انعقاد قرارداد از ناحیه رسانه‌های گروهی نیز وجود دارد (De Sanctis, 2014). به عبارتی، زمانی که هیچ نظارتی بر حمایتگری مالی در فوتبال وجود نداشته باشد، گروه‌های مربوط به جرائم سازمان‌یافته می‌توانند سرمایه‌های کثیف خود را از طریق سرمایه‌گذاری

و حمایتگری وارد فوتبال نموده و آن را تطهیر کنند (FATF, 2009).

یکی از پیامدهای اقتصاد زیرزمینی فساد است. فساد در ورزش در دو سطح رقابتی و سازمانی وجود دارد. فساد رقابتی سعی می‌کند بر نتایج مسابقات تأثیر بگذارد و فساد سازمانی تلاش می‌کند تا بر ساختار سازمانی و برنامه‌ریزی رویدادهای ورزشی بزرگ تأثیر منفی بگذارد (Nunkoo et al, 2018). اطلاعات موجود نشان می‌دهد که محیط ورزش درگیر فساد شده است؛ به‌عنوان مثال، با قانونی شدن بازار قمار آنلاین، پلتفرم‌های آنلاین به دلیل توانایی در گردش پول سریع و بین‌المللی بودن مستعد آسیب‌پذیری در برابر شیوه‌های پول‌شویی هستند (TOMIC, 2022)؛ بازار قمار آنلاین یک بازار پرسود است، ارزش جهانی آن در سال ۲۰۱۹ ۵۳/۷ میلیارد دلار تخمین زده شده است. بازدهی بازار قمار آنلاین در سال ۲۰۱۹ در بریتانیا به حدود ۵/۳ میلیارد پوند رسید. با توجه به وجود فرصت‌های ایجادشده توسط دیجیتال شدن، انتظار می‌رود که بازار قمار در دهه آینده با سرعت بیشتری به رشد خود ادامه دهد (TOMIC, 2022)؛ بنابراین با توجه به گستردگی صنعت ورزش و درآمدزا بودن این صنعت اگر مدیریت صحیحی بر آن صورت نگیرد می‌تواند پیامدهای منفی بی‌شماری داشته باشد. اول، روح بازی جوانمردانه را نقض می‌کند (Andreff, 2002)؛ دوم حاکمیت قانون را

تضعیف می‌کند؛ سوم افراد حاضر در این فعالیت‌ها رفتار انحرافی دارند؛ چهارم باعث از بین رفتن جذابیت و از دست رفتن تماشاگران ورزشی می‌شود (Weitz-Shapiro & Winters, 2017). همچنین اگر این پدیده کنترل نشود آن‌قدر قدرتمند است که نه‌تنها نهادها یا یک سیستم، بلکه کل ساختار قانونی و اجتماعی یک کشور را نیز از بین می‌برد و یکپارچگی ورزش را تهدید می‌کند (Olmos, Román-Aso & Bellido, 2020). در نتیجه، این پدیده یک چالش بزرگ برای مدیران ورزشی است (Kihl et al, 2017). مدیران ورزشی باید برای مقابله با آن آماده باشند (Gorse & Chadwick, 2011). با توجه به اینکه در ایران هم فساد رقابتی و هم فساد سازمانی مشاهده می‌شود (Mansori, 2019). چنانچه در گزارش کمیسیون اصل ۹۰ مجلس به این نکته اشاره شده است که شرط‌بندی بر روی نتایج رویدادهای ورزشی تأثیر گذاشته است؛ و این پدیده در ورزش به‌صورت یک مافیا و با گردش مالی بالا درآمد است و بر اساس گزارش‌های غیررسمی موجود، حتی برخی سردمداران فوتبال، مربیان و بازیکنان اعضای اصلی مدیریت سایت‌های شرط‌بندی ورزشی هستند؛ یا در این شرط‌بندی‌ها شرکت کرده و با توجه نفوذ و ثروت خود از طریق تبانی و یا دادن رشوه به مربیان داوران تیم‌های مدنظر، نتیجه بازی را از پیش به

بودن تراکنش‌های مالی در این ورزش را یکی از دلایل شکل‌گیری پول‌شویی در ورزش بیان می‌کند.

برخی دیگر از پژوهش‌ها قوانین و ساختار مالیات‌ستانی را عامل بروز اقتصاد زیرزمینی معرفی می‌کنند؛ که می‌توان به پژوهش‌های Jorge et al, 2021, Zhanabekov, 2022, Zareian et al, 2019, Schneider, 2010, Soltan Hoseini, 2020, Kamal, 2007 اشاره کرد. Zhanabekov, 2022 گزارش داد میان بار مالیات غیرمستقیم با اقتصاد پنهان رابطه‌ای مثبت وجود دارد. Jorge et al, 2021 در پژوهش خود پایین بودن فرهنگ مالیاتی و افزایش مالیات را از عوامل گسترش اقتصاد زیرزمینی می‌دانند. همچنین Schneider, 2010 عامل بار مالیاتی و پیچیدگی و همچنین مبهم بودن قوانین و مقررات، ناکارآمدی ساختارهای اداری، دخالت بیش‌ازحد دولت در امور اقتصادی و انحصارات دولتی همراه با سوء تدبیرها، زمینه انتقال بیشتر افراد از اقتصاد رسمی به غیررسمی را فراهم می‌کند. Zareian et al, 2019 در پژوهش خود با عنوان شناسایی مصادیق اقتصاد سایه‌ای مؤثر بر توسعه‌ی ورزش حرفه‌ای ایران ۸ مقوله شفافیت مالیاتی، خلأهای حقوقی، فرهنگ پرداخت مالیات، آموزش مؤدیان، تقلب، پنهان‌سازی، نگرش مالیاتی و خلأهای مدیریتی را به‌عنوان مصادیق اقتصاد زیرزمینی معرفی نمودند. Kamal, 2007 معتقد است با افزایش مالیات،

نفع خود رقم‌زده و در نتیجه، مبالغ هنگفتی را به جیب می‌زنند (Zareian & et al, 2019).

عموم مردم، رسانه‌ها و سیاستمداران همگی از اثرات طولانی‌مدت و مضر فساد بر اقتصاد و جامعه آگاه هستند. ضرورت دارد تا با شناخت عوامل تشکیل‌دهنده اقتصاد زیرزمینی از اثرات و پیامدهای آن از جمله بی‌ثباتی اقتصادی، نابرابری اجتماعی، ناکارآمدی و اتلاف منابع است جلوگیری شود. همچنین به دلیل علاقه رسانه‌های جمعی به گزارش فساد و ظهور جنبش‌های ضد فساد، گفتمان‌های عمومی و دانشگاهی در مورد فساد در ورزش و برجسته‌سازی آن در رسانه‌ها همه این‌ها دارای اثر منفی بر تصویر ورزش و سازمان‌های حاکم بر ورزش هستند (Hallmann, Dickson, & Giese, 2020).

مطالعات مختلفی به بررسی اقتصاد زیرزمینی پرداخته‌اند که برخی ویژگی‌های منحصر به فرد ورزش را عامل بروز اقتصاد زیرزمینی در ورزش دانسته‌اند که می‌توان به پژوهش‌های Sack, 1991, Sugden, 2007 و Levy, 2015 اشاره کرد. Sack, 1991 تفاوت سطح درآمد ورزشکاران را عامل اصلی تبانی و دریافت‌های زیرمیزی داوران و ورزشکاران ورزش دانشگاهی آمریکا می‌داند. Sugden, 2007 گسترده‌ی حوزه‌های فوتبال را دلیل شکل‌گیری اقتصاد زیرزمینی در فوتبال معرفی می‌کند. Levy, 2015 افزایش گردش مالی فوتبال و فراملی

ورزش عامل بروز اقتصاد زیرزمینی می‌دانند (Levi, 2021, Meshkat, 2020). رعایت نکردن اساتاندارهای بین‌المللی با نك‌داری را دلیل هجوم افراد فاسد برای پول‌شویی در ورزش معرفی می‌کنند. Meshkat, 2020 در پژوهش خود بیان می‌دارد مجرمان از طریق وجود فرصت سرمایه‌گذاری در باشگاه‌ها، نبود نظارت بر نقل‌وانتقال بازیکنان، شرط‌بندی در فوتبال، بلیت‌فروشی مسابقات، قراردادهای تبلیغاتی و حمایتگری، قرارداد حق بهره‌برداری از تصویر، سازمان‌های طرفدار اقدام به پول‌شویی در فوتبال می‌نمایند.

محققین دیگری حجم مقررات و ضعف قوانین را عامل بروز اقتصاد زیرزمینی می‌دانند؛ Ashraf & Kemal, 2019, Goudarzi et al, 2010 و Friedman, 2000. در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که با افزایش یک‌درصدی مقررات، به‌طور متوسط ده درصد اقتصاد زیرزمینی افزایش می‌یابد؛ با افزایش مقررات فعالیت اقتصادی برای افراد دست‌وپا گیر می‌شود و آن‌ها دیگر در بخش رسمی فعالیت نمی‌کنند و برای جلوگیری از مقررات به اقتصاد زیرزمینی روی می‌آورند. Friedman, 2000 در پژوهش خود به این نکته اشاره دارند که کشورهایی که دارای مقررات بالایی هستند دارای اقتصاد زیرزمینی بزرگ‌تری می‌باشند (Frideman et al, 2000). Goudarzi et al, 2010 فساد مرتبط با ورزش

انگیزه بیشتری برای افراد به وجود می‌آید که از بخش رسمی به بخش غیررسمی منحرف شوند تا از افزایش بار مالیاتی جلوگیری کنند؛ همچنین بر تأثیر پیچیدگی سیستم مالیاتی بر گسترش اقتصاد زیرزمینی اشاره می‌کند. Soltan Hoseini, 2020 به وجود پدیده فرار مالیاتی گسترده در بین مربیان بازیکنان و باشگاه‌های فوتبال ایران اشاره می‌نمایند.

برخی دیگر از پژوهش‌ها سوءاستفاده از بسترهای شرط‌بندی در فوتبال را عامل بروز اقتصاد زیرزمینی معرفی می‌کنند که به پژوهش‌های Tomic, 2022, Mallaei & Afroozeh 2021 و Keshkar et al, 2020 اشاره کرد. Keshkar et al, 2020 بیان می‌کنند که هر زمان کالا یا خدماتی ممنوع می‌شوند تقاضا برای آن ادامه می‌یابد و یک بازار غیرقانونی ظاهر می‌شود. Tomic, 2022 پلتفرم‌های آنلاین شرط‌بندی را یکی از عوامل بروز اقتصاد زیرزمینی در ورزش می‌دانند. Mallaei & Afroozeh 2021 دلایل تجمعی و شرط‌بندی‌های غیرقانونی را افزایش هزینه‌های تیم‌داری و اقتصادی نبودن باشگاه‌داری در ورزش می‌دانند. Killick & Griffiths, 2020 امکان مشارکت در شرط‌بندی‌های آنلاین و نبود نظارت بر این حوزه را به‌عنوان یکی از عوامل اقتصاد زیرزمینی معرفی می‌نماید.

برخی از پژوهش‌ها فرصت‌های پول‌شویی و رعایت نکردن قوانین مربوط به این حوزه را در

فوتبال، نقض شایسته‌سالاری و کاهش انگیزه افراد سالم و ورزشکاران نوپا، از دست رفتن هواداران و بینندگان تلویزیونی و در نتیجه از دست رفتن حمایت حامیان مالی اشاره کرد.

همچنین با مرور ادبیات پژوهش مشخص شد که مبحث اقتصاد زیرزمینی از موضوعات مهم و به‌روز جامعه علمی بوده است و هر کدام از محققین عواملی را باعث بروز اقتصاد زیرزمینی می‌دانند؛ از جمله ۱. دولتی بودن اقتصاد ۲. ویژگی‌های منحصر به فرد ورزش ۳. ضعف در قوانین و ساختار مالیات ستانی ۴. سوءاستفاده از بسترهای شرط‌بندی و نبود قوانین در این حوزه ۵. امکان پول‌شویی در فوتبال رعایت نکردن قوانین مربوط به این حوزه ۶. حجم مقررات و ضعف قوانین ۷. برخی دیگر از محققین دولتی بودن اقتصاد را دلیل بروز فساد و اقتصاد زیرزمینی معرفی می‌کنند. آنچه از بررسی ادبیات پژوهش به دست آمد و به‌نوعی باعث ایجاد خلأ علمی شده است مسأله اول اینکه هر کدام از پژوهشگران عوامل مختلفی را دلیل به وجود آمدن اقتصاد زیرزمینی می‌دانند و مسئله دوم اینکه مباحث اقتصادی به هم مرتبط می‌باشند و آن‌ها باید به‌صورت مجموعه‌ای از عوامل مورد کنکاش قرار گیرند و نگاه یک‌بعدی در این زمینه باعث احصای اطلاعات ناقص می‌شود؛ اما به دلیل گستردگی حوزه اقتصاد زیرزمینی محققین تنها یکی از عوامل را مورد تحلیل قرار داده‌اند و پژوهشی جامع در خصوص اقتصاد زیرزمینی در ورزش صورت نگرفته بود بنابراین ضرورت داشت تا پژوهشی جامع در خصوص شناخت عوامل

در ایران را بررسی کرده‌اند و عوامل کنترل دولت بر ورزش ایران، فرصت‌طلبی، عوامل فرهنگی، ضعف قوانین و مقررات، عدم نظارت صحیح، عدم صلاحیت مدیران ورزشی، شرط‌بندی، تبانی و عدم شفافیت را از عوامل تأثیرگذار بر فساد در ورزش ایران را بیان می‌کنند.

برخی از محققین دولتی بودن اقتصاد را دلیل بروز فساد و اقتصاد زیرزمینی معرفی می‌کنند که از آن جمله می‌توان به پژوهش‌های Pham, 2017, Mansouri et al, 2019 و Shestak & Iasiuk, 2022 اشاره کرد که همگی به بزرگ بودن اقتصاد زیرزمینی در کشورهایی که اقتصاد دولتی بزرگ دارند اشاره می‌کنند. Mansouri et al, 2019 در پژوهشی دولتی بودن و انحصار در سازمان‌های ورزشی را یکی از عوامل بروز فساد بیان می‌کنند. Shestak & Iasiuk, 2022 در مطالعه‌ای دولتی بودن و ساختار سیاسی کشورها را از عوامل پدیدآورنده اقتصاد زیرزمینی در ورزش می‌دانند.

بنابراین با توجه به اهمیت بالای صنعت ورزش و اشتغال آفرین بودن این صنعت و درگیر بودن تمامی اقشار جامعه (کودکان، نوجوانان، جوانان، بانوان، خانواده‌ها و تولیدکنندگان و سایر گروه‌های جامعه) همچنین حساسیت‌های رسانه‌ای نسبت به فساد در ورزش اگر از گسترش این پدیده و فسادهای متعاقب آن جلوگیری نشود، عواقبی در پی خواهد داشت که از آن جمله می‌توان به سلطه سرمایه‌داری در فوتبال، نقض فلسفه ورزش یعنی رقابت سالم و جوانمردانه، لطمه به شهرت و جایگاه اجتماعی

ورزش بود؛ که از روش نمونه‌گیری گلوله برفی جهت انتخاب مصاحبه‌شوندگان استفاده شد. انتخاب افراد و انجام مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. فرایند پژوهش با توجه به سؤالات اصلی و فرعی پژوهش مطابق فرآیند زیر انجام شده است.

۱. طرح‌ریزی و اجرای مصاحبه با خبرگان ۲.
- تحلیل مضمون مصاحبه‌ها و شناسایی مضامین ۳.
- بررسی هم‌زمان موثق بودن داده‌های حاصل از تحلیل مضمون ۴. تحلیل داده‌ها و تعیین فهرست نهایی مضامین ۵. بررسی ادبیات و مبانی نظری موضوع ۶. بررسی مصاحبه‌ها و استخراج مثال‌های عینی برای هر یک از مضمون‌های اصلی و فرعی پژوهش ۷. تفسیر نهایی ۸. ترسیم شبکه ارتباطی مفاهیم.

تشکیل‌دهنده اقتصاد زیرزمینی در فوتبال حرفه‌ای ایران انجام شود. با توجه به این نکته که نخستین گام در فرآیند حل مسئله، شناخت درست و کافی مسأله است، بنابراین این پژوهش با هدف پاسخ به این پرسش پاسخ که عوامل اثرگذار بر گسترش اقتصاد زیرزمینی در فوتبال حرفه‌ای ایران چه هستند؟ انجام شد. لذا هدف این پژوهش، شناسایی و تبیین عوامل اثرگذار بر گسترش اقتصاد زیرزمینی در فوتبال حرفه‌ای ایران می‌باشد.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش از نظر نوع کیفی و از منظر هدف تبیینی است که با استراتژی تحلیل مضمون انجام شده است. ابزار جمع‌آوری داده‌ها مصاحبه عمیق و نیمه‌ساختاریافته و مطالعات کتابخانه‌ای بود. جامعه آماری پژوهش افراد آگاه در زمینه اقتصاد

جدول ۱. اطلاعات جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان

ردیف	جنسیت	وضعیت تحصیلی	زمینه فعالیت
۱	مرد	عضو هیات علمی	محقق در زمینه اقتصاد
۲	مرد	دانشجوی دکتری	محقق و بازیکن در لیگ برتر فوتبال ایران
۳	مرد	عضو هیات علمی	رئیس هیئت فوتبال، عضو هیئت‌مدیره
۴	مرد	عضو هیات علمی	مدیرعامل باشگاه، مربی، بازیکن حرفه‌ای
۵	مرد	عضو هیات علمی	محقق، مربی فوتبال، مالک باشگاه
۶	مرد	عضو هیات علمی	محقق
۷	مرد	عضو هیات علمی	مدیرعامل باشگاه، مربی، عضو هیئت‌مدیره باشگاه فوتبال
۸	مرد	عضو هیات علمی	مدیرعامل و عضو هیئت‌مدیره باشگاه فوتبال
۹	مرد	عضو هیات علمی	ریس فدراسیون، عضو هیئت‌مدیره باشگاه فوتبال، مربی
۱۰	مرد	عضو هیات علمی	رئیس هیئت فوتبال، عضو هیئت‌مدیره و سرپرست مدیرعاملی باشگاه فوتبال
۱۱	مرد	کارشناسی تربیت‌بدنی	مربی و ریس هیئت‌مدیره باشگاه فوتبال
۱۲	مرد	عضو هیات علمی	عضو هیئت‌مدیره باشگاه فوتبال

می‌رود، ولی با این اشکال روبرو است که نتایج حاصله از آزمون مجدد می‌تواند تحت تأثیر تمرین تجربه و حافظه کدگذار قرار گیرد و منجر به تغییر در قابلیت اعتماد کدگذاری شود. در هر کدام از مصاحبه‌ها، کدهایی که در دو فاصله زمانی باهم مشابه هستند با عنوان توافق و کدهای نخیر مشابه با عنوان عدم توافق مشخص می‌شوند. روش محاسبه پایایی بین کدگذاری‌های انجام‌گرفته توسط محقق در دو فاصله زمانی بدین ترتیب است (Alvani & et al, 2017).

$$\text{درصد پایایی آزمون} = \frac{2M}{N} \times 100$$

در فرمول فوق، M تعداد موارد کدگذاری شده بین دو کدگذار است که بین آن‌ها توافق وجود داشته است و N تعداد کل کدها. در پژوهش کنونی برای محاسبه پایایی بازآزمون، از بین مصاحبه‌های انجام گرفته، تعداد سه مصاحبه انتخاب شده و هر کدام از آن‌ها دو بار در یک فاصله زمانی سه‌روزه توسط پژوهشگر کدگذاری شدند.

پس از پیاده‌سازی متون مصاحبه و انجام کدگذاری، طی دو مرحله‌ی استقرا، مضامین فرعی و اصلی شناسایی شدند. به‌منظور افزایش تأییدپذیری، مضمون‌های فرعی اصلی به‌دست‌آمده از ۱۲ مصاحبه به سه نفر از مشارکت‌کنندگان اولیه به‌منظور بازبینی و تأیید ارائه شد و نکات پیشنهادی آن‌ها اعمال شد. درنهایت از سه متخصص خواسته شد که نظرات تخصصی خود را پیرامون لایه‌های تعبیه‌شده ارائه کنند. از طریق این اقدامات، موثق بودن اطلاعات تولیدشده در این پژوهش برآورده شد. برای محاسبه پایایی باز آزمون از میان مصاحبه‌های انجام‌گرفته چند مصاحبه به‌عنوان نمونه انتخاب‌شده و هر کدام از آن‌ها در یک‌فاصله زمانی کوتاه و مشخص دو بار کدگذاری می‌شوند. سپس کدهای مشخص‌شده در دو فاصله زمانی برای هر کدام از مصاحبه‌ها باهم مقایسه می‌شوند. روش باز آزمایی برای ارزیابی کدگذاری پژوهشگر به کار

جدول ۲. نتایج آزمون پایایی مصاحبه‌ها

ردیف	مصاحبه	تعداد کل کدها	تعداد توافقات	تعداد عدم توافقات	درصد پایایی باز آزمون
۱	اول	۴۱	۱۹	۵	۹۲٪
۲	چهارم	۳۷	۱۶	۴	۸۶٪
۳	هشتم	۲۷	۱۱	۶	۸۱٪
	کل	۱۰۵	۴۶	۱۵	۸۸٪

درصد است؛ بنابراین قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها مورد تأیید است (Flinders, 1996).

پایایی مصاحبه‌های این پژوهش برابر با ۸۸ درصد است. با توجه به اینکه میزان پایایی بالاتر از ۶۰

یافته‌ها

مدیریت‌پذیر فوتبال ۸. دخالت دولت و رانت‌های دولتی ۹. فساد ۱۰. کژکارکردی نهادی شدند. همچنین ۱۰ مضمون اصلی را در ۴ بعد اصلی فرهنگی، حقوقی، سیاسی-اقتصادی و ساختاری-سازمانی تقسیم شدند. در جدول ۳ نتایج کدگذاری باز را می‌توان مشاهده کرد.

پس از انجام تحلیل مضمون ۳۲ مضمون فرعی و ده مضمون اصلی گسترش دهنده اقتصاد زیرزمینی در فوتبال حرفه‌ای ایران شناسایی شدند که عبارت‌اند از ۱. نظام‌مند نبودن بازار شرط‌بندی ۲. مستعد بودن فوتبال برای پول‌شویی ۳. ضعف فرهنگ مالیاتی در ورزش ۴. ضعف قوانین و تشدید ممنوعیت‌ها ۵. سیاست‌های معیوب اقتصادی ۶. ناکارآمدی ساختاری-سازمانی در فوتبال ۷. ضعف

جدول ۳. کدگذاری و تحلیل مضامین

ردیف	کدهای اولیه	مضمون‌های فرعی	مضمون‌های اصلی	تعداد تکرار
۱	سهل‌الوصولی درآمد هنگفت از طریق شرط‌بندی برای افراد شاغل در فوتبال	منافع اقتصادی		۹
۲	نفوذ آسان و بدون کنترل در سازوکار فوتبال برای شرط‌بندی	شرط‌بندی		۴
۳	نبود بستر مناسب برای شرط‌بندی قانونی			۶
۴	تبلیغات شرط‌بندی‌ها در سایت‌ها و فضای مجازی			۷
۵	دسترسی سریع به بسترهای آنلاین شرط‌بندی	نبود قوانین در حوزه	نظام‌مند نبودن بازار	۸
۶	نبود قانون شرط‌بندی در حوزه فوتبال	شرط‌بندی	شرط‌بندی	۷
۷	نبود نظارت بر شرط‌بندی‌ها			۳
۸	عدم کسب درآمد کافی از فوتبال برای بازیکنان شاغل در لیگ‌های پایین‌تر			۸
۹	افزایش هزینه‌های باشگاه‌ها در طول فصل و بسته بودن مجاری قانونی درآمد (حق پخش)	اقتصادی نبودن فوتبال		۹
۱۰	تراز مالی منفی باشگاه‌ها و مجبور شدن به تن دادن به تبانی			۶
۱۱	عدم شفافیت مالی در حوزه فوتبال			۱۰
۱۲	امکان ورود به فوتبال از طریق حمایتگری برای انجام امور پول‌شویی	گسترده‌گی بسترهای پول‌شویی در فوتبال		۶
۱۳	جذابیت فوتبال به دلیل جایجایی آسان پول باعث ورود تبهکاران مالی به آن می‌شود			۷

۸		۱۴	کمبود منابع مالی در فوتبال و نیاز بالای آن به منابع مالی امکان ورود سودجویان را فراهم می‌کند
۹		۱۵	گسترده بودن محیط فوتبال و جایجایی زیاد پول در آن و نبود نظارت بر فوتبال
۳	مستعد بودن فوتبال برای پول‌شویی	۱۶	قابلیت پنهان شدن هسته اصلی منابع در فرایندهای پول‌شویی در فوتبال
۶		۱۷	وجود زمینه‌های گوناگون کسب‌وکار، جهت جذب منابع مالی سرگردان
۸		۱۸	ضعف بازرسی از قراردادها
۷		۱۹	تنوع فعالیت‌های مالی در فوتبال باعث پول‌شویی می‌شود
۸		۲۰	ضعف قوانین پولشویانه در فوتبال
۴		۲۱	وجود فرصت‌های متعدد برای بهره‌گیری از قوانین در جهت اقدامات غیرقانونی
۴	نبود نظارت درحوزه پول‌شویی	۲۲	جرم انگار کردن فرایندهای پول‌شویی در ایران
۹		۲۳	عدم اجرای استانداردهای بین‌المللی بانکداری برای مبارزه با پول‌شویی
۱۰		۲۴	نظارت ضعیف در امور پول‌شویی
۹		۲۵	عدم درک مدیران و ورزشکاران از اهمیت پرداخت مالیات
۶		۲۶	عدم احساس مسئولیت
۴		۲۷	فساد بالا و عدم اعتقاد به عادلانه بودن سیستم مالیاتی (تبعیت مالیاتی)
۷	ضعف فرهنگ مالیاتی	۲۸	عدم نتایج مشهود از پرداخت مالیات بر زندگی شخصی و جامعه
۸		۲۹	عدم اعتماد مردم به مسئولین در مورد اینکه مالیات‌های پرداختی به‌درستی هزینه شود
۸		۳۰	فقدان فرهنگ پرداخت مالیات
۹	ضعف فرهنگ مالیاتی در ورزش	۳۱	نبود روحیه مالیاتی در بین ورزشکاران
۱۱		۳۲	تقلب در فرایند ثبت قرا ردهای مالی
۱۰		۳۳	شفاف نبودن قراردادها در زمینه مالیات ورزشکاران و مربیان
۱۰		۳۴	نبود افراد آگاه به امور مالی در فوتبال
۹	ولنگاری در مالیات ستانی	۳۵	ولنگاری در مالیات ستانی
۹		۳۶	راه‌های فرار در قوانین مالیات ستانی
۹		۳۷	نبود نظارت در حیطه مالیات ستانی
۸		۳۸	سوءاستفاده از بخشودگی‌های مالیاتی موجود در فوتبال

۷		عدم اجرای صحیح قوانین موجود در زمینه مالیات	۳۹
۴		نبود نظارت در عرصه‌های جابه‌جایی بین‌المللی بازیکنان	۴۰
۴		عدم تدوین قوانین مالیات ستانی در فوتبال با توجه به ویژگی‌های باشگاه‌های فوتبال	۴۱
۵	وجوه ممیز فوتبال	فقدان ثبات اقتصادی و زیان ده بودن باشگاه‌ها	۴۲
۵		عدم نظارت در ثبت هزینه‌ها در باشگاه‌ها	۴۳
۳		نبود درآمدهای پایدار ورزشکاران و مربیان	۴۴
۷		بسترهای فرار مالیاتی در باشگاه‌های ورزشی با توجه به نوع مالکیت	۴۵
۷		نبود زیرساخت‌های ارتباطی بین سازمان امور مالیاتی و باشگاه‌ها	۴۶
۸	نظام مالیاتی ناکارآمد	سیستمی نبودن فرایند مالیات ستانی	۴۷
۹		عدم به‌کارگیری مناسب نظام جریمه و پاداش مؤدیان ورزشی	۴۸
۴		عدم توانایی عملی و مهارتی برخی از مأمورین مالیاتی در ممیزی و حسابرسی	۴۹
۵		ضعف نظارت و پیگیری اثربخش در پروسه تشخیص و اخذ مالیات	۵۰
۶	پیچیدگی و عدم انصاف مالیاتی	عدم انصاف مالیاتی و قابلیت عدم پرداخت مالیات برای برخی	۵۱
۷		عدم یکپارچگی در قوانین مالیات ستانی	۵۲
۴		پیچیدگی و ابهام در قوانین و مقررات مالیاتی در ورزش	۵۳
۹		شدت قوانین باعث سوق پیدا کردن به اقتصاد زیرزمینی می‌شود	۵۴
۹	تشدید ممنوعیت‌ها	تصویب قوانین غیراصولی و کارشناسی نشده بدون توجه به نوع مالکیت باشگاه‌ها	۵۵
۱۰		حذف برخی از عناصر متعادل‌کننده فوتبال مانند حق پخش کی‌رایت و مجوزهای تبلیغات	۵۶
۱۱	ضعف قوانین و تشدید ممنوعیت‌ها	تصویب قوانین مختل‌کننده اقتصاد فوتبال از جمله سقف قرارداد و منع ورود بازیکن خارجی	۵۷
۴		عدم مطالعات تطبیقی در تدوین قوانین	۵۸
۶		ضعف اجرایی و نظارت ضعیف در اجرای قوانین	۵۹
۴	ضعف در تدوین قوانین	عدم استفاده از قوانین مؤثر موجود در فوتبال	۶۰
۶		خلأهای حقوقی قوانین داخلی با قوانین فیفا	۶۱
۸		وجود فرصت‌های فراقانونی و حقوقی برای تخصیص پاداش‌ها	۶۲
۴		ضعف قوانین برای چالش‌های و فرصت‌های جدید دنیای تجارت فوتبال	۶۳

۷		۶۴	بازتاب رفتار مسئولین بر روحیات اجتماعی شاغلین در فوتبال
۸		۶۵	تبعیض در واگذاری ارز دولتی
۵		۶۶	فقدان امنیت اقتصادی و ریسک بالای سرمایه‌گذاری در فوتبال حرفه‌ای کشور
۸	سیاست‌های معیوب اقتصادی	۶۷	رشد ناگهانی درآمدهای تیم‌های صنعتی و معدنی و برهم خوردن توازن مالی تیم‌ها
۶		۶۸	بالا رفتن قرارداد بازیکنان و عدم توان رقابت باشگاه‌های خصوصی با باشگاه‌های دولتی
۶		۶۹	تورم و افزایش بیش‌ازحد قیمت‌ها باعث ورود افراد به بخش غیررسمی اقتصاد می‌شود
۵		۷۰	پرداخت‌های بیش از قیمت محصول به دلالتان برای دور زدن تحریم برای واردکردن کالاهای موردنیاز فوتبال
۷	سیاست‌های معیوب اقتصادی	۷۱	چالش‌های اقتصادی و سیاسی منحصربه‌فرد اقتصاد ایران
۵	تحریم و چالش‌های سیاسی-اقتصادی	۷۲	عدم امکان فعالیت‌های بانکی بین‌المللی به دلیل تحریم
۷		۷۳	شوک‌های سیاسی بین‌المللی موجب بی‌اعتمادی به اوضاع و ورود به اقتصاد زیرزمینی می‌گردد
۶		۷۴	نقش درآمد حاصل از منابع طبیعی بر اقتصاد سایه با توجه به نقش نفت در اقتصاد ایران بسیار است
۶		۷۵	نبود قوانین در حوزه بیمه بازیکنان و مربیان
۵	نبود اتحادیه‌های مستقل برای داوران، مربیان و بازیکنان فوتبال	۷۶	نادیده گرفتن باشگاه‌ها در تصمیم‌گیری‌ها
۴		۷۷	نبود اتحادیه‌ها حمایت‌کننده از ورزشکاران داوران مربیان و باشگاه‌ها
۸		۷۸	نبود مدیریت بر کارگزاران فوتبال
۹		۷۹	عدم وجود ساختار صحیح در سازمان لیگ
۹	ضعف ساختاری	۸۰	عدم شفافیت درآمدهای سازمان لیگ
۸	ناکارآمدی ساختاری-سازمانی در فوتبال	۸۱	فقدان ساختار مالی مناسب در سازمان لیگ
۷		۸۲	نبود برنامه جامع قیمت‌گذاری بازیکن‌ها و درخواست‌های غیرمعقول بازیکنان
۹		۸۳	کمبود بازیکن و مربی‌های تاپ در فوتبال و وجود آمدن بازار سیاه برای یک عده محدود
۴	توزیع نابرابر درآمد	۸۴	عادلان نبودن درآمدهای داوران، بازیکنان و سایر افراد مشغول در فوتبال
۶		۸۵	نادیده گرفته شدن صلاحیت مربی و انتخاب مربی و بازیکن بر مبنای دلالتی
۷		۸۶	نقش رسانه‌ها در ایجاد ابهام در کیفیت بازیکنان دریافت‌های زیرمیزی رسانه‌ها

۹		انحصار در حق پخش تلویزیونی	۸۷
۸	فقدان نگاه حرفه‌ای در فوتبال	نبود قوانین حضور بخش خصوصی در فوتبال	۸۸
۷		نداشتن الگوهای مشارکت بخش خصوصی در فوتبال	۸۹
۸		تساهل نسبت به کاربرد فناوری در امور مالی باشگاه‌ها و فدراسیون	۹۱
۷		تعارض بین اصول باشگاه‌داری حرفه‌ای با مسائل اعتقادی	۹۲
۱۰		عدم ثبات مدیریت و عدم پاسخگویی مدیران باشگاه‌ها	۹۳
۱۱	عدم رعایت استانداردهای حرفه‌ای فوتبال	عدم وجود نگاه راهبردی در مدیریت و اولویت دادن به برنامه‌های زودبازده با هزینه کرد بالا	۹۴
۱۰		عدم هم‌راستایی نسبت به روندهای درآمدزایی نوین فوتبال	۹۵
۷		عدم حرکت هم‌راستا و منسجم با معیارهای حرفه‌ای مدیریتی	۹۶
۹		عدم اجازه به باشگاه‌ها در کسب درآمد از طریق حق پخش تلویزیونی	۹۷
۵		عدم برنامه ثروت آفرینی و رونق اقتصادی در فوتبال	۹۸
۸		نبود سیستم گزارش دهی مالی مناسب در باشگاه و فدراسیون	۹۹
۷		عدم اعتماد نسبت به ساختار مدیریتی در فوتبال	۱۰۰
۷	ضعف مدیریتی در فوتبال	تضمین منافع مدیر حتی با مدیریت ناکارآمد	۱۰۱
۹		نقش پررنگ مدیران سایه در فوتبال	۱۰۲
۶		نبود نظارت بر مدیران و عدم پاسخدهی آن‌ها	۱۰۳
۵		عدم شفافیت در مدیریت	۱۰۴
۹		عدم استفاده از مدیران متخصص در فوتبال	۱۰۵
۱۰	اشکال ساختاری در مدیریت فوتبال	معرفی شدن مدیران سیاسی برای فوتبال	۱۰۶
۵		ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی مدیران	۱۰۷
۷		عدم التزام مدیران به اجرای قوانین و مقررات	۱۰۸
۵		متعهد نبودن تصمیم گیران به مبحث درآمدزایی در فوتبال	۱۰۹
۶		عدم استفاده از مدیران پاک دست	۱۱۰
۴		نبود ساختار شایسته گزینی مدیران	۱۱۱
۴		ویژگی‌های فرهنگی و مدیران و عدم رعایت قوانین	۱۱۲
۸		نداشتن دانش و مشاوران مالی برای مدیران فوتبال	۱۱۳
۶		تبعیض در اجرای قانون برای باشگاه‌های دولتی و خصوصی	۱۱۴
۵	تبعیض‌های دولتی	استفاده از رانت دولتی و خدمات دولتی همچون بخشودگی مالیات برای برخی باشگاه‌ها	۱۱۵

۴	دخالت دولت و رانتهای دولتی	تبعیضهای دولت در تخصیص منابع فوتبال	۱۱۶
۶		درآمدزا نبودن تیمهای دولتی و روی آوردن به فرایندهای زیرزمینی	۱۱۷
۴		ضعیف شدن فضای رقابتی و بخش خصوصی	۱۱۸
۸		دخالت دولت در امور اجرایی فوتبال	۱۱۹
۴	پایین بودن شاخص اثربخشی دولت	کاهش خدمات بخش دولتی	۱۲۰
۳		پایین بودن اثربخشی دولت	۱۲۱
۵		نبود نگاه سیستمی در برون رفت از اقتصاد زیرزمینی	۱۲۲
۶		نبود بازرسیهای دورهای از باشگاهها	۱۲۳
۳	نبود نگاه سیستمی در مبارزه با فساد	سینوسی عمل کردن برخورد با متخلفان	۱۲۴
۷		اراده سیاسی ضعیف قانونگذاران برای مبارزه با فساد	۱۲۵
۵		عدم ایفای نقش دستگاه قضائی در برخورد و شناسایی متخلفان	۱۲۶
۴		عدم اعتماد به سیستم اداره کشور و عدالت رویه در اجرای قانون	۱۲۷
۸	قوانین ضعیف در برخورد با فساد	مشخص نبودن جریان مالی در پرداخت پاداشها و هبهها به دلیل نبود قوانین	۱۲۸
۵		پایین بودن شاخص کنترل فساد	۱۲۹
۳		تخلف در ثبت اطلاعات مالی در باشگاهها	۱۳۰
۵	فساد و عدم اراده مبارزه با آن	رانت در جذب بازیکن و سود کلان توسط مربیان و مدیران	۱۳۱
۵		همکاری با بازیکنها جهت جعل	۱۳۲
۸		جعل و سندسازی در هزینههای جاری	۱۳۳
۸		نظام اطلاعاتی ضعیف	۱۳۴
۲		بستر مناسب و جوانپسند بودن فوتبال برای ترویج فساد	۱۳۵
۳		نبود ساختار شناخت گلوگاههای فساد	۱۳۶
۴	ساختار فسادزا در فوتبال	امکان برنامه ریزی مطمئن برای فساد با توجه به منابع تحت کنترل مدیران	۱۳۷
۶		نهادینه شدن فساد در جامعه	۱۳۸
۶		دست بردن در پروندههای مالی	۱۳۹
۵		تبانی و جایجا کردن نتایج با گرفتن امتیازات گوناگون	۱۴۰
۴	تبانی و سوءاستفاده از موقعیت	فرصت پیشرفت سریع از طریق تبانی	۱۴۱
۵		عدم تعهد افراد شاغل در فوتبال و کسب درآمد از طریق تبانی	۱۴۲

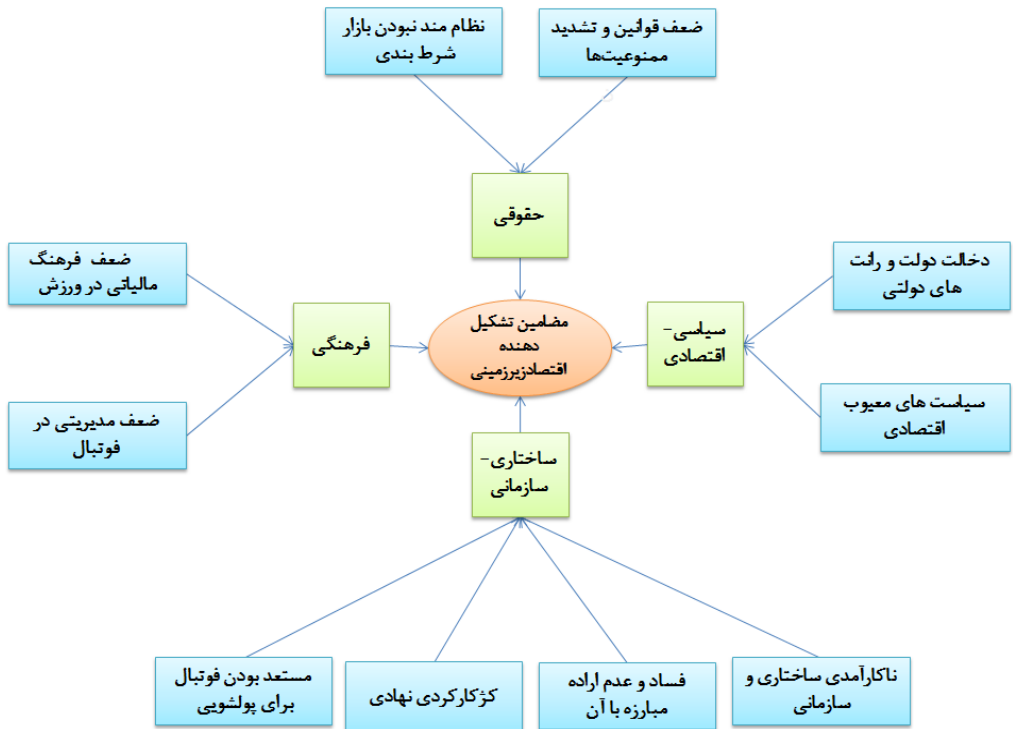
۶		وجود باندهای دلالی و رسوخ در سطوح بالای فوتبال و شریک شدن در تصمیم‌سازی‌ها	۱۴۳
۷		سوءاستفاده از قرارداد بازیکنان به دلیل عدم شفافیت	۱۴۴
۶		محدود بودن تعداد ایجنت‌های فوتبال فرصت انحصار و سوءاستفاده را فراهم می‌کند	۱۴۵
۷		سوءاستفاده از قدرت و امکان کسب درآمد نامشروع ایجنت‌ها	۱۴۶
۵	نگاه منفعت طلبانه به فوتبال	قدرتمندی افراد فاسد و سود بردن از روند حاضر	۱۴۷
۸		رعایت نکردن قوانین بین‌المللی توسط ایجنت‌ها	۱۴۸
۸		نبود نظارت بر نقل انتقال بازیکنان نبود یک سیستم جامع برای شفاف‌سازی دریافتی ایجنت‌ها	۱۴۹
۸		سو استفاده رمالان و جادوگران از خرافات‌ها رایج در بین مربیان	۱۵۰
۵		پرداخت هزینه‌های غیرقانونی برای دیده شدن در فوتبال و رشد جایگاه اجتماعی	۱۵۱
۴		تعارض در اجرای قوانین به دلیل جایگاه اجتماعی فوتبال	۱۵۲
۶	کژکارکردی نهادی	توجیه اجتماعی اعمال غیرقانونی به دلیل محبوبیت فوتبال	۱۵۳
۵		ارزش بالای فوتبال برای بازنمایی اجتماعی از سوی سیاستمداران	۱۵۴
۶	بهره برداری سیاسی از فوتبال	سودجویی از نقش نظم دهنده‌گی و کارکردهای اجتماعی فوتبال	۱۵۵
۵		ورود افراد فاسد به فوتبال جهت داشتن جایگاه سیاسی و اجتماعی بالا	۱۵۶
۳		عدم نظارت مالی بر فوتبال به دلیل اینکه یک ابزار در اختیار حاکمیت است برای کنترل اجتماعی	۱۵۷
۷		سوءاستفاده از موقعیت	۱۵۸
۴		همراهی ارکان فدراسیون در تقلب باشگاه‌ها	۱۵۹
۴		صدور مجوز حرفه‌ای بدون داشتن پیش‌نیازها برای باشگاه‌ها	۱۶۰
۵	پایین بودن شاخص کیفیت نهادی	انجام ندادن وظایف مدیران فوتبال در قبال ورزشکاران مربیان داوران	۱۶۱
۶		پایین بودن کیفیت نهادی	۱۶۲
۴		عدم ایفای نقش مستقل و آزادانه مطبوعات در گزارش فساد	۱۶۳
۴		بالا بودن درک فساد در جامعه و الگوبرداری ورزشکاران	۱۶۴
۶		عدم سیاست‌گذاری صحیح در فوتبال	۱۶۵

۳	عدم نظارت و اطلاعات بر تبلیغات و صحنه‌گذاری بازیکنان و مربیان شاخص و کسب درآمدهای بالا بدون پرداخت مالیات	۱۶۶
۴	نبود قوانین بر بسترهای فضای مجازی باشگاه‌ها	۱۶۷
۶	نبود نظارت و اطلاعات بر صفحات مجازی بازیکنان باشگاه‌ها و مربیان	۱۶۸
۳	عدم استفاده از ظرفیت بالای فضای مجازی برای درآمدزایی	۱۶۹
۵	سوءاستفاده از فضای مجازی فوتبال برای درآمد غیر مشروع	۱۷۰
۵	نبود برنامه‌های درآمدزایی از طریق فضای مجازی	۱۷۱
۴	مشخص نبودن میزان درآمدها و ذینفعان از فضاهای مجازی باشگاه‌ها	۱۷۲

در جدول ۴ ابعاد تشکیل دهنده اقتصاد زیرزمینی ۱۰ مضمون اصلی در ۴ بعد فرهنگی، حقوقی، سیاسی-اقتصادی و ساختاری-سازمانی قرار گرفته‌اند. مشخص شده است.

جدول ۴. ابعاد تشکیل دهنده اقتصاد زیرزمینی

ردیف	مضمون اصلی	ابعاد
۱	ضعف فرهنگ مالیاتی در ورزش	فرهنگی
۲	ضعف مدیریتی در فوتبال	
۳	نظام‌مند نبودن بازار شرط‌بندی	حقوقی
۴	ضعف قوانین و تشدید ممنوعیت‌ها	
۵	دخالت دولت و رانت‌های دولتی	سیاسی-اقتصادی
۶	سیاست‌های معیوب اقتصادی	
۷	ناکارآمدی ساختاری و سازمانی	ساختاری-سازمانی
۸	کژکارکردی نهادی	
۹	فساد و عدم اراده مبارزه با آن	
۱۰	مستعد بودن فوتبال برای پول‌شویی	

شکل ۱. شبکه ارتباطی مفاهیم

فواید ترسیم شبکه ارتباطی مفاهیم به این دلیل است که شبکه یک نقشه‌برداری فنی است که می‌تواند نحوه تجسم روابط بین مضامین مختلف را نشان دهد. این شبکه در واقع یک نمایش بصری از الگوهای پویای درک در ذهن انسان را فراهم می‌کند. شبکه‌ی ارتباطی مفاهیم شامل پیکان‌های جهت‌دار و یا فقط ساده، خطوط ارتباطی و یا نقاط دارای همپوشانی که تلاش می‌کند درک یا رابطه‌ای از مضامین مختلف را در قالب یک شبکه نشان دهد.

بحث و نتیجه‌گیری

محققان با انجام مصاحبه و تحلیل داده‌های به‌دست‌آمده از مصاحبه با نخبگان به ۳۲ مضمون فرعی و ۱۰ مضمون اصلی پدیدآورنده اقتصاد زیرزمینی در فوتبال حرفه‌ای ایران دست یافتند؛ و آنها را در ۴ بعد اصلی فرهنگی، حقوقی، سیاسی- اقتصادی و ساختاری- سازمانی تقسیم نمودند.

بعد فرهنگی دارای ۲ مضمون اصلی و ۷ مضمون فرعی می‌باشد. یکی از مضامین اصلی ضعف فرهنگ مالیاتی در ورزش؛ که در گسترش اقتصاد زیرزمینی در فوتبال حرفه‌ای ایران مؤثر است؛ که با نتایج پژوهش‌های Oliva, & Aguiar, 2021, Zhanabekov, 2022, Soltan Hoseini et al, 2020 و Kamal, 2007 همخوانی دارد. Kamal, 2007 معتقد است هنگامی که مالیات افزایش می‌یابد، انگیزه بیشتری برای افراد به وجود می‌آید که از بخش رسمی به بخش غیررسمی منحرف شوند تا از افزایش بار مالیاتی جلوگیری کنند. Soltan Hoseini et al, 2020 عوامل مدیریت ورزشی همچون پرداخت نکردن به‌موقع قرارداد بازیکنان و مربیان و نبود عدالت مالیاتی را دلیل بر فرار مالیاتی ورزشکاران و مربیان حرفه‌ای بیان می‌کند. همچنین پیچیدگی سیستم مالیاتی بر مشارکت در اقتصاد زیرزمینی تأثیر بسیاری دارد که سیستم مالیاتی پیچیده‌تر باعث اجتناب از پرداخت مالیات می‌شود و ساده‌سازی سیستم مالیاتی منجر به افزایش رفاه

مردم و کاهش سطح فعالیت‌های زیرزمینی می‌شود. Gorge et al, 2021 در پژوهش خود به این نکته اشاره دارد پایین بودن فرهنگ مالیاتی و افزایش بار مالیات باعث گسترش اقتصاد زیرزمینی می‌شود. همچنین Schneider, 2010 عامل بار مالیاتی را از عوامل اصلی گسترش‌دهنده اقتصاد سایه معرفی می‌کند سیستم مالیاتی به‌طور افزایشی در طی زمان در تعداد زیادی از کشورهای توسعه‌یافته پیچیده می‌شود، پیچیدگی یک عامل مهم فرار مالیاتی است مبهم بودن قوانین و مقررات، ناکارآمدی ساختارهای اداری، دخالت بیش‌ازحد دولت در امور اقتصادی و انحصار دولتی همراه با سوء تدبیرها، زمینه انتقال بیشتر افراد از اقتصاد رسمی به غیررسمی را فراهم می‌کند. Zhanabekov, 2022 گزارش می‌دهد ارتباط میان بار مالیات غیرمستقیم با اقتصاد پنهان دارای اثر مثبت است؛ بنابراین با توجه به اینکه نتایج پژوهش و ادبیات پژوهش تأیید می‌کنند که فرار مالیاتی یکی عوامل به وجود آورنده اقتصاد زیرزمینی است بنابراین مسئولین و مدیران ورزش کشور باید در راستای بهبود قوانین مالیاتی و ساده‌سازی و اجرای دقیق آن اهتمام ورزند تا عدالت مالیاتی و انصاف مالیاتی در فوتبال ایران جاری شود.

یکی دیگر از مضامین اصلی بعد فرهنگی؛ ضعف مدیریتی در فوتبال است؛ نتایج این پژوهش با پژوهش‌های Alidoust, Elahi et al, 2009 و Ghahfarrokhi, 2019 و Naseh et al, 2020

بعد حقوقی دارای ۲ مضمون اصلی و ۵ مضمون فرعی می‌باشد. یکی از مضامین اصلی: نظام‌مند نبودن بازار شرط‌بندی است؛ که در گسترش اقتصاد زیرزمینی در فوتبال حرفه‌ای ایران مؤثر است. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که نظام‌مند نبودن بازار شرط‌بندی در فوتبال باعث گسترش اقتصاد زیرزمینی و در ادامه آن فسادهای ناشی از آن در فوتبال می‌شود که با نتایج پژوهش Shavan, 2018 همخوانی دارد؛ ایشان بیان کردند با توجه به تصویب ممنوعیت قمار در سال ۱۹۹۲ در ورزش آمریکا گردش مالی زیرزمینی آن به ۱۵۰ میلیارد در سال می‌رسید؛ پس از آن دولت فدرال جهت کاهش حجم فعالیت‌های زیرزمینی مجبور به پذیرش شرط‌بندی شدند؛ تا شفافیت در فرایند شرط‌بندی ایجاد شود و ایالت‌ها از درآمدهای مالیاتی این شرط‌بندی‌ها منتفع شوند. همچنین Keshkar et al, 2020 به نقل از Delaini, 2008 بیان می‌دارد که هر زمان کالا یا خدمات ممنوع می‌شوند تقاضا برای آن ادامه می‌یابد و یک بازار غیرقانونی ظاهر می‌شود. همچنین Mallaei & Afroozeh, 2021 بیان می‌دارند وجود قوانین می‌تواند در بسیاری از موارد به کاهش موارد تبانی و موارد فسادزا در ورزش منجر گردد؛ چراکه نبود قانون عاملی جهت رخنه فساد در حوزه ورزش است؛ یکی دیگر از عواملی که باعث تبانی و شرط‌بندی‌های غیرقانونی می‌شود افزایش هزینه‌های تیم‌داری و اقتصادی نبودن تیم‌داری است. Bil et al, 2018

همسو است. Elahi et al, 2009 بیان می‌دارد به دلیل مشکلات مدیریتی در نظام ورزش ایران مشکلات بسیاری را در توسعه منابع درآمدی باشگاه‌ها ایجاد کرده است. امروزه باشگاه‌های حرفه‌ای فوتبال در کشورهای اروپایی و حتی آسیایی سالانه مبالغ کلانی را از محل حق پخش تلویزیونی، تبلیغات، حامیان مالی، بلیت‌فروشی و سایر منابع نصیب خود می‌سازند، ولی فوتبال حرفه‌ای ایران، نه تنها از کسب برخی درآمدهای قانونی مانند حق پخش تلویزیونی محروم است، بلکه از سایر منابع درآمدی نیز بهره کافی نمی‌برد (Elahi et al, 2009). به نظر می‌رسد تا زمانی که نظام باشگاه‌داری توسعه نیابد، نمی‌توان به درآمدهای کلان ناشی از صنعت فوتبال نیز امید داشت. از سوی دیگر، توسعه نظام باشگاه‌داری حرفه‌ای صنعت فوتبال کشور می‌تواند در اقتصاد کل کشور سهم داشته باشد. Rezaei & Esmaeili, 2019 در مطالعه خود به برخی موانع پیشرفت فوتبال ایران اشاره می‌کند و اصلاح ساختار فوتبال ایران را توصیه می‌نماید و حمایت از فعالیت‌های درآمدزایی باشگاه‌های فوتبال، توسعه مدیریتی و تعبیه مکانیسم‌های ساختاری متناسب با مؤلفه‌های مالی در ساختار کلی باشگاه‌های فوتبال را پیشنهاد می‌دهد و اصلاح ساختار فوتبال کشور و آئین‌نامه‌ها و قوانین ملی را که متضاد با قوانین بین‌المللی است را از الزامات رسیدن به موفقیت‌های مالی باشگاه‌های فوتبال می‌داند.

Zhanabekov, 2022 بیان می‌دارد با عدم وضع قوانین دقیق اقتصاد زیرزمینی به‌طور فزاینده‌ای رشد پیدا می‌کند (Zhanabekov, 2022). برخی قوانین وضع شده در چند سال گذشته در فدراسیون فوتبال باعث رشد اقتصاد زیرزمینی در فوتبال شده است به‌طور مثال قانون مربوط به سقف قرارداد بازیکنان فوتبال باعث شد پرداخت‌های زیرمیزی و خارج از قرارداد به وجود آید؛ بنابراین قانون‌گذاران باید هنگام تدوین قانون از تمامی کارشناسان و محققان و تجارب سایر کشورها بهره‌جسته و قوانینی تدوین شود که به‌راحتی قابل اجرا باشد و به‌جای افزایش تعداد مقررات تلاش شود قوانین جامع را اتخاذ نمود.

بعد سیاسی _ اقتصادی دارای ۲ مضمون اصلی و ۴ مضمون فرعی می‌باشد. یکی از مضامین تشکیل‌دهنده اقتصاد زیرزمینی سیاست‌های معیوب اقتصادی است نتایج این پژوهش با یافته‌های پژوهش Ashraf & Kemal, 2019 همسو است که بیان می‌دارند؛ تورم با اندازه اقتصاد زیرزمینی رابطه مثبتی دارد، زیرا با افزایش سطح قیمت، انگیزه مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان برای انجام فعالیت‌های خود در زیرزمین و عدم گزارش به مقامات مالیاتی افزایش می‌یابد (Ashraf & et al, 2019). تورم بیشتر باعث می‌شود نیروی کار دستمزد بیشتری بخواهد. Goel et al, 2019 بیان کردند که تورم و شوک‌های اقتصادی مانند تحریم و جنگ باعث بزرگ شدن اقتصاد زیرزمینی می‌شود و کنترل آن‌ها می‌تواند از بروز اقتصاد سایه جلوگیری

در پژوهش خود به این نتیجه رسیده‌اند که درآمدهای کم و وضعیت اقتصادی ضعیف مهم‌ترین عامل فساد و تبانی در ورزش هستند؛ بنابراین نیاز است که مدیران ورزشی با توجه به ویژگی‌های ملی مذهبی اقدام به تدوین قوانین شرط‌بندی کنند تا از گسترش فساد و ورود افراد مفسد به فوتبال جلوگیری شود که باعث حفظ جایگاه اجتماعی فوتبال در جامعه شود.

یکی از مضامین اصلی بعد حقوقی ضعف قوانین و تشدید ممنوعیت‌ها است؛ که در گسترش اقتصاد زیرزمینی در فوتبال حرفه‌ای ایران مؤثر است. Zhanabekov, 2022 در پژوهش خود بیان می‌دارد که شدت مقررات و پیچیدگی مقررات باعث کناره‌گیری افراد از اقتصاد رسمی می‌شود. Frideman et al, 2000 در پژوهش خود به این نکته اشاره دارند که کشورهایی که دارای مقررات بالایی هستند، دارای اقتصاد زیرزمینی بزرگ‌تری هستند همچنین کشورهایی که دارای قانون جامع هستند در حفظ سطح پایین فعالیت‌های اقتصادی زیرزمینی موفق بوده‌اند. نتایج پژوهش Ashraf & Kemal, 2019 نشان داد که حجم مقررات ارتباط مثبتی با اقتصاد زیرزمینی دارد؛ با افزایش یک‌درصدی مقررات، به‌طور متوسط ده درصد اقتصاد زیرزمینی افزایش می‌یابد؛ با افزایش مقررات فعالیت اقتصادی برای افراد دست‌وپا گیر می‌شود و آن‌ها دیگر در بخش رسمی فعالیت نمی‌کنند و برای جلوگیری از مقررات به اقتصاد زیرزمینی روی می‌آورند. همچنین

در کشورهای با اقتصاد دولتی بزرگ همخوانی دارد. Mansuri et al, 2019 در پژوهشی دولتی بودن و انحصار در سازمان‌های ورزشی را یکی از عوامل بروز فساد بیان می‌کنند. Pham, 2017 مطالعات خود در کشورهای مختلفی چون پرو، فرانسه، اکراین و روسیه نشان داد که بین گسترش حق نظارت دولت و اندازه اقتصاد زیرزمینی رابطه‌ی مستقیمی وجود دارد؛ بنابراین ممکن است باشگاه‌های دولتی یکسری فرصت‌های خاص به دست بیاورند مانند معافیت‌های مالیاتی یا جابجایی منابع مالی برای آن‌ها راحت‌تر باشد یا تسهیلات بیشتری بگیرند این رانت باعث برهم خوردن توازن باشگاه‌ها می‌شود و اتفاقاتی که برای تیم‌های خصوصی می‌افتد آن‌ها امکان رقابت را با تیم‌های دولتی از دست می‌دهند و هدایت می‌شوند به سوی فعالیت‌های مجرمانه مثل پول‌شویی و شرط‌بندی چون سازوکارهای حسابرسی و نظارت ضعیف‌تری دارند.

بعد ساختاری- سازمانی داری ۴ مضمون اصلی است که مناسب بودن محیط فوتبال برای پول‌شویی یکی از مضامین اصلی بعد ساختاری در گسترش اقتصاد زیرزمینی در فوتبال حرفه‌ای ایران است. Levi, 2021 در پژوهشی با موضوع پول‌شویی در فوتبال دلالت بر وجود پول‌شویی گسترده در بستر فوتبال حرفه‌ای دارد. Meshkat, 2021 بیان می‌دارد سرمایه‌گذاری در فوتبال به‌عنوان یکی از پرطرفدارترین ورزش‌ها در

کند. Naseh et al, 2020 یکی از موانع اقتصادی حمایت مالی از ورزش را، نوسانات اقتصادی (تورم) بیان می‌کنند. Hagen, 2019 در مطالعه خود در ارتباط با موانع گسترش ورزش‌هاکی در نروژ از عدم حمایت مالی از این رشته به دلیل مشکلات اقتصادی و نرسیدن به نقطه سربه‌سر در حمایت از آن یاد می‌کنند. Rashid Zadeh et al, 2015 به عامل شرایط اقتصادی متغیر در یک کشور اشاره کرده‌اند؛ نوسانات اقتصادی در کشور می‌تواند برگرفته از تحریم‌های اعمال‌شده از جانب کشورهای دیگر، تورم و سایر شرایط حاکم بر اقتصاد کشور باشد که باعث از بین رفتن اعتماد مردم می‌شود و به فعالیت‌های اقتصادی زیرزمینی روی می‌آورند؛ بنابراین هرچه مقدار فشارهای اقتصادی افزایش یابد باعث عدم سرمایه‌گذاری، از بین رفتن شفافیت و بروز فساد می‌شود چنانچه مشاهده‌شده است با افزایش تورم باشگاه‌های فوتبال توان هزینه کردن در امور جاری خود را ندارند و مجبور به استفاده از بازیکنان پولی (بازیکنانی که حاضرند برای دیده شدن با پرداخت پول در باشگاه‌ها بازی کنند) بنابراین باید نسبت به تبعات نوسانات اقتصادی در فوتبال راهکارهای اتخاذ گردد تا اثرگذاری کمتری بر اقتصاد فوتبال کشور داشته باشد.

از مضامین اصلی بعد سیاسی دخالت دولت و رانت‌های دولتی است که در گسترش اقتصاد زیرزمینی در فوتبال حرفه‌ای ایران مؤثر است که با پژوهش‌های Zhanabekov, 2022 و Pham, 2017 که همگی بر بزرگ بودن اقتصاد زیرزمینی

ناکارآمدی ساختاری-سازمانی یکی از مضامین اصلی بعد ساختاری-سازمانی در گسترش اقتصاد زیرزمینی در فوتبال حرفه‌ای ایران است؛ که نتایج پژوهش‌های Alidoust Ghahfarrokhi, 2019, Shajie et al, 2021 همسو است. Shajie et al, 2021 مشکلات ساختاری و دلالتی در فوتبال را از مهم‌ترین عوامل تشکیل‌دهنده فساد در فوتبال بیان می‌کنند. Deldar et al, 2016 یکی از مهم‌ترین موانع توسعه اقتصادی باشگاه‌های فوتبال ایران را موانع سیاسی و موانع ساختاری بیان می‌کند که دلایل زیر را برای آن‌ها برمی‌شمرد تصمیم‌گیری سیاستمداران و حضور آن‌ها در فوتبال، نگاه کوتاه‌مدت مدیران، نبود استراتژی و نبود تخصص در مدیریت و عدم ثبات مدیریت است؛ که با نتایج پژوهش حاضر هم‌خوانی دارد؛ بنابراین فوتبال حرفه‌ای ایران باید بکوشد تا با معیارهای حرفه‌ای، تطابق یافته و به لحاظ مالی، اجرایی و ساختاری از نهادهای فیفا و کنفدراسیون فوتبال آسیا الهام گیرد.

فساد و عدم مبارزه با آن یکی از مضامین اصلی بعد ساختاری-سازمانی در گسترش اقتصاد زیرزمینی در فوتبال حرفه‌ای ایران است در تعاریف حقوقی فساد در ورزش نه تنها به‌عنوان یک فعالیت غیرقانونی، بلکه به‌عنوان فعالیت غیراخلاقی که با هدف تحریف نتایج رویدادهای ورزشی و کسب منافع اقتصادی از طریق تحریف نتایج یک رویداد ورزشی خاص انجام می‌شود، تعریف شده است. دست‌کاری در مسابقات و نتایج

سطح جهان، روند رو به رشدی را در پیش گرفته است پول‌های کلانی که در مسیر نقل‌وانتقال بازیکن‌ها، حق پخش تلویزیونی، حمایت‌گری هزینه می‌شوند بستر مساعدی را برای پول‌شویی در عرصه فوتبال فراهم آورده‌اند. Levy, 2015 اشاره کرد که با توجه به رشد غیرمنتظره فوتبال و افزایش گردش مالی آن و فراملی بودن تراکنش‌های مالی در این ورزش به یکی از حوزه‌های جذاب پول‌شویی تبدیل شده است. پژوهش Levi, 2021 نشان داد کشورهای که استانداردهای مبارزه با پول‌شویی را رعایت می‌کنند فعالیت‌های پول‌شویی کمتری دارند و اقتصاد زیرزمینی بسیار کوچک‌تری خواهند داشت؛ در عوض کشورهای که استانداردهای مبارزه با پول‌شویی را رعایت نمی‌کنند دارای اقتصاد با رشد پایین و اقتصاد زیرزمینی بالایی دارند. بر اساس نتایج پژوهش مشاهده می‌شود که نظارت ضعیف بر امور مالی در یک سری از فرآیندهای امکان پول‌شویی را فراهم می‌کند؛ همچنین به علت گستردگی فوتبال قابلیت پنهان شدن هسته اصلی منابع در فرایندهای پول‌شویی در فوتبال باعث جذابیت آن برای باندهای فساد شده است. همچنین گستردگی بازار نقل‌وانتقال بازیکنان فوتبال در عرصه بین‌المللی و اجرا نشدن استانداردهای بانکی بین‌المللی و تحت تحریم بودن بانک‌های ایران امکان آسیب‌پذیر بودن فوتبال را در مقابل پول‌شویی را می‌دهد.

عمومی شده و بدبینی فزاینده‌ای در مورد جایگاه ورزش در جامعه ایجاد کند.

کژکارکردی نهادی یکی از مضامین اصلی بعد ساختاری در گسترش اقتصاد زیرزمینی در فوتبال حرفه‌ای ایران است. اگر در کشوری مؤسسات دولتی عملکرد مؤثری داشته باشند اعتماد افراد به دولت افزایش می‌یابد و مردم کمتر به سمت اقتصاد زیرزمینی می‌روند. همان‌طور که عنوان شده است برای ثروتمندتر شدن یک کشور فقیر، باید زیرساخت‌ها و نهادهای خود را توسعه دهد (Bird & et al, 2006). Psychoyios et al, 2021 در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که در کشورهای باکیفیت حاکمیت بهتر؛ از سطح اقتصاد زیرزمینی کوچک‌تری برخوردارند و کشورهای که حاکمیت ضعیف‌تری برخوردارند دارای اقتصاد زیرزمینی بزرگ‌تری هستند. & Yousefi Naseri, 2021 به این نکته تأکید می‌کنند اغلب افرادی که به فوتبال ورود کرده‌اند، از شهرتی که فوتبال برای آنان ایجاد می‌کند، امتیازات فراوانی را از آن خود می‌کنند؛ از قبیل دسترسی به فرصت‌های انحصاری مثل تسهیلات و اعتبارات بانکی، ایجاد شبکه‌های وسیع ارتباطی و زد و بند و معافیت‌های مالیاتی که این باعث می‌شود در مقابل اصلاح فرآیندهای موجود در فوتبال مقاومت نمایند.

اقتصادهای رانتهی به بزرگ و حجیم شدن دولت، اند صارهای دولت بر اقتصاد و در نهایت منجر به

را یکی از رایج‌ترین جرائم فساد در ورزش است با هجوم فزاینده پول در ورزش و جهانی‌شدن اقتصاد ورزش، فساد می‌تواند بر تمام جنبه‌های تجارت ورزشی تأثیر بگذارد. علاوه بر این، فساد در ورزش به اشکال دیگر نظیر دوپینگ، پرداخت رشوه، کلاهبرداری، قاچاق در جریان است.

Shestak & Iasiuk, 2022 از وجود فساد در نقل انتقالات بازیکن تباری می‌فیکسینگ دوپینگ و رشوه گزارش می‌دهند. پیچیدگی و ماهیت چندبعدی فساد به یک موضوع مهم برای ورزش و بسیاری از سهامداران تبدیل شده که با تجاری شدن ورزش تشدید شده است. آن‌ها دوپینگ، جرائم سازمان‌یافته، بازار سیاه بلیت‌فروشی، کلاهبرداری، مسائل امنیت داخلی و سازمانی، از بین رفتن مالکیت معنوی، پول‌شویی، رشوه دادن به مقامات رسمی و نفوذ صنعت قمار را از جمله مصادیق فساد، بر ورزش برمی‌شمارند که با نتایج پژوهش همخوانی دارد. Mansuri et al, 2019 در پژوهشی به عوامل بروز فساد در سازمان‌های ورزشی ایران می‌پردازند که با نتایج این پژوهش در شاخص‌های ضعف قوانین و مقررات، عدم تفکر سیستمی همخوانی دارد. با توجه به آنچه بیان شد با ارتقای رشد تجاری ورزش، گونه‌های فساد نیز افزایش می‌یابد؛ بنابراین نیاز است محققین به بررسی و شناخت گلوگاه‌های ایجادکننده فساد بپردازند راهکارهای مناسبی برای کاهش فساد در ورزش بکار گیرند زیرا عدم رسیدگی به فساد در ورزش ممکن است منجر به حساسیت‌زایی

می‌شود پیشنهاد می‌شود برای هر یک از مضامین اصلی مطالعه موردی انجام گیرد تا تمام زوایای مضامین شناخته شود.

تقدیر و تشکر

از تمامی مشارکت‌کنندگان در پژوهش که با اختصاص زمان ارزشمند خود باعث بالا رفتن کیفیت پژوهش شدند تشکر و قدردانی می‌کنیم.

References

- Abel Souto, M. (2013). Money laundering, new technologies, FATF and Spanish penal reform. *Journal of Money Laundering Control*, 16 (3)1-37.
- Afroozeh, M.S. (2024). Identifying Manifestations of Exploitation in Professional Sport. *Journal of Sport Management and Development*, 13(1), 212-189. [In Persian]
- Alidoust Ghahfarrokhi, E. (2019). The Analysis of Legal Barriers Affecting the Implementation of General Policies of Article 44 in Iran Professional Football. *Journal of Sport Management*, 11(3), 411-428. [In Persian]
- Andreff, W. (2002). FIFA regulation of international transfers and the Coubertobin tax: enforcement, scope and return. A rejoinder to Bill Gerrard. *European Sport Management Quarterly*, 2(1), 57-63.
- Ashraf, O., & Kemal, M. A. (2019). Exploring the Determinants of

افزایش فساد و پایین آمدن کیفیت نهادی می‌شود؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که کیفیت نهادی اثر بسیاری بر میزان اقتصاد زیرزمینی دارد بهبود کیفیت نهادی شرط لازم و ضروری برای ارتقاء اقتصاد فوتبال جمهوری اسلامی ایران دارد و سیاست‌گذاران در کشور باید سیاست‌های مناسبی در جهت بهبود وضعیت حکمرانی در جمهوری اسلامی و ورزش ایران انجام دهند. دولتمردان باید سیاست‌هایی را در جهت کاهش فساد، برقراری قانون در بین افراد جامعه، افزایش پاسخگویی مسئولین به مردم و افزایش کیفیت قوانین و مقررات، اتخاذ نمایند.

براساس یافته‌های پژوهش می‌توان پیشنهاد داد که باید ساختار مالیات ستانی با توجه به مختصات فوتبال تهیه شود؛ توسعه فرهنگ مالیاتی و شفاف‌سازی هزینه‌های دولت جهت افزایش اعتماد به دولت ارتقا یابد. همچنین با فراهم کردن بستر خصوصی سازی امکان رقابت آزاد در فوتبال فراهم شود. اجرای قانون بازی منصفانه مالی و تبدیل باشگاه‌ها به بنگاه‌های تجاری یکی از راه‌های بهبود مدیریت در فوتبال است. همچنین سخت‌گیری و پالایش در ورود افراد به فوتبال جهت جلوگیری از پول‌شویی انجام شود.

محدودیت‌های پژوهش

به دلیل گستردگی موضوع اقتصاد زیرزمینی در ورزش در فرایند تحلیل مضامین و خلاصه کردن گزارش‌ها مقداری اطلاعات مفید نادیده گرفته

- Goel, R. K, Saunoris, J. W, & Schneider, F. (2019). Drivers of the underground economy for over a century: A long term look for the United States. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 71, 95-106.
- Hallmann, K., Dickson, G., & Giesen, N. (2020). Determinants of image and image fit: A study of four sports and their domestic and international governing organizations. *Communication and Sport*, 1-19.
- Huggins, M. (2018). Match-fixing: A historical perspective. *The International Journal of the History of Sport*, 35(2-3), 123-140.
- Jorge, A., Oliva, M., & Aguiar, L. L. (2021). Offshoring & leaking: Cristiano Ronaldo's tax evasion, and celebrity in neoliberal times. *Popular Communication*, 19(3), 178-192.
- Keshkar, S., Javid, F., & Bahador, H. (2020). Pathology of virtual football betting and prevention strategies. *Sports Marketing Studies*, 1 (3), 105-132. [In Persian]
- Killick, E., & D Griffiths, M. (2020). A content analysis of gambling operators' twitter accounts at the start of the English premier league football season. *Journal of Gambling Studies*, 36(1), 319-341.
- Kotrba, V., & Holman, R. (2021). Sports Market as A Data Source for Economics: With Special Emphasis On Betting and Fantasy Sports. *International Journal of Economic Sciences*, 10(1), 53-70.
- Lastra, R., Bell, P., & Bond, C. (2018). Sports betting and the integrity of Underground Economy of Pakistan. (No. 2019: 163). Pakistan Institute of Development Economics.
- Bird, R. M, Martinez-Vazquez, J, & Torgler, B. (2006). Societal institutions and tax effort in developing countries. The challenges of tax reform in a global economy, 283
- Bondarenko, O. S., Utkina, M. S., Rieznik, O. M., Malanchuk, P., & Yurakh, V. (2022). Combating sports corruption: an analysis of international regulations.
- Danaei Fard, H., Alwani, M., & Azar, A. (2017). Qualitative research methodology in anagement": a comprehensive approach; First Edition; Tehran: Saffar Publishing. [In Persian]
- De Sanctis, F.M. (2014). Football, Gambling, and Money Laundering: A Global Criminal Justice erspective, Springer International Publishing.
- Deldar, E., Shahpar-Tawfigh, A., & Bagheri, G. (2016). Investigate the Obstacles of Club Privatization in Iranian Professional Football League. *Sport Management Studies*, 8(35), 97-118. [In Persian]
- Elahi, A., Sajjadi, N., Khabiri, M., Abrishami, H. (2009). Barriers to the Development of Revenues from Sponsorship in Iran Football Industry. *Journal of Sport Management*, 1(1), 189-202. [in Persian]
- FATF (2009). Report, Money Laundering through the Football Sector, OECD Publishing.
- Fotros, M. H., & Milan, A. D. (2017). DSGE. Development Research, 7(25), 65-84. [In Persian]

- Relationship between Iran Football Pro League Clubs and Sponsor Companies and Organizations. *Sports Marketing Studies*, 1(3), 25-1. [In Persian]
- Olmos, L., Bellido, H., & Román-Aso, J. A. (2020). The effects of mega-events on perceived corruption. *European Journal of Political Economy*, 61, 101826.
 - Pham, T. (2017). Impacts of globalization on the informal sector: Empirical evidence from developing countries. *Economic Modelling*, 62, 207-18.
 - Psychoyios, D., Missiou, O., & Dergiades, T. (2021). Energy based estimation of the shadow economy: The role of governance quality. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 80, 797-808.
 - Rashid Zadeh, H., Lotfi Nejad, F., Hojjati, A., & Vahidi, H. (2015). Evaluation the Decision -Making Criteria of Sponsors on Sports Teams Based on Analysis Hierarchical Process. *Journal of Sport Management and Development*, 4(1), 103-118. [In Persian]
 - Rezaei, S., & Esmaeili, M. (2019). Broadcasting Rights in the Iranian Football Industry. *Journal of Sport Management and Development*, 8(1), 86-101. [In Persian]
 - Rostamzadeh, P. & Yadegar, Z. (2024). Investigating the Position of Sports Industry in Iran's Economy: Input-Output Table Approach. *Journal of Sport Management and Development*, 13(1), 146-167. [In Persian]
 - Australian sport: Athletes' and non-athletes perceptions of betting-motivated corruption in sport. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 52, 185-198.
 - Levi, M. (2021). Making sense of professional enablers' involvement in laundering organized crime proceeds and of their regulation. *Trends in Organized Crime*, 24(1), 96-110.
 - Levy, S. M. (2015). Federal Money Laundering Regulation: Banking, Corporate, & Securities Compliance. Wolters Kluwer. 16-42
 - Mallaei, M., & Afroozeh, M. S. (2021). Identifying Causes of Tendency for Match-fixing using Human Resources and Strategies to Combat it in Sports. *Human Resource Management in Sport Journal*, 8(1), 145-161. [In Persian]
 - Mansouri, H., Rezaei, Z., Sajadi, N., & Mohammadi, M. (2019). Identification and Prioritization of Financial Corruption Indicators in Iran's Sports Organizations Using Hierarchical Analysis Approach. *Journal of Sport Management and Development*, 8(3), 58-70. [In Persian]
 - Mehrabi Boshrahadi, H., Kouchakzadeh, S., & Taboli, H. (2011). Whether shadow economy threatens economic growth? (case study: Iran). *Iranian Journal of Economic Research*, 15(45), 181-198. [In Persian]
 - Meshkat, M. (2020). The FATF' Strategy on Money Laundering in Football Sector. *Journal of Criminal Law Research*, 9(33), 47-79 [in Persian]
 - Naseh, M., Akbari Yazdi, H., Elahi, A. (2020). Barriers of Long-Term

- Springer, Cham.
- Unger, B. and D. van der Linde (2013). *Research Handbook on Money Laundering*. Edward Elgar Pub. Limited 1-197.
 - Yoosefi, B., & Naseri, A. (2021). Identification of The Problems of Entering the Wealthy Owners in Iranian Football Using Interpretive-Structural Modeling Technique. *Sport Management Studies*, 13(65), 79-108. [In Persian]
 - Zareian, H., Afroozeh, M.S., & Afshari, M. (2019). Identifying the Examples of Shadow Economy Affecting the Development of Professional Sports in Iran. *Journal of Sport Management and Development*, 7(4), 185-206. [In Persian]
 - Zhanabekov, S. (2022). Robust determinants of the shadow economy. *Bulletin of Economic Research*, 1-36.
 - Sahebkar, M. A., Kalashi, M., Razavi, S. M. & Ghorbani, M. (2023). Economic valuation of the intangible assets of basketball clubs in Iran with a choice Experiment Approach. *Journal of Sport Management and Development*, 12(4), 1-27. [In Persian]
 - Sack, A. L. (1991). The underground economy of college football. *Sociology of Sport Journal*, 8(1), 1-15.
 - Schneider, F. (2010). The Influence of Public Institutions on the Shadow Economies: An Empirical Investigation for OECD Countries. *Review of Law and Economics*, 441-468.
 - Shajie, K., Heydari, R., Asadollahi, E., Esfahani, M., Gol Goli, M. (2021). Hot Bench: Pathology of Frequent Changes of Coaches in Iranian Premier League. *Sport Management Studies*, 13(68), [In Persian]
 - Shawhan, R. (2018). Legalizing Federal Sports Gambling Laws: You Got to Know When to Hold'em. *Hastings Comm. & Ent. LJ*, 40, 41.
 - Shestak, V., & Iasiuk, M. (2022). Corruption in Sports: Relationship Between Lex Sportiva'And National Law. Available at SSRN 4024383.
 - Soltan Hoseini, M., Salimi, M., & Tayebi, M. (2020). Survey of People's Participation Factors in Sports Betting; Case Study: Football Sports. *New Trends in Sport Management*, 7(27), 147-160. [In Persian]
 - Sugden, J. (2007). Inside the grafters' game: an ethnographic examination of football's underground economy. *Journal of Sport and Social Issues*, 31(3), 242-258.
 - Tomic, S. (2022). Regulatory Approach to Anti-Money Laundering in Online Gambling in the UK. In *Financial Technology and the Law* (pp. 47-65).